

УДК 81.112

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/94-2-41>**Михайло МЕШИЙ,**

orcid.org/0009-0008-0792-8326

аспірант кафедри української мови

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

(Харків, Україна) m.s.meshyi@gmail.com

РЕДАКТОРСЬКІ ПРАВКИ В ДЕЯКИХ НЕАВТОРИЗОВАНИХ ВИДАННЯХ «МАЛОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ» ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА

У статті розглянуто поступовий розвиток літературної норми та узусу на прикладі трьох неавторизованих перевидань «Малої історії України» Івана Крип'якевича, уперше оприлюдненої 1921 року у Львові. Це видання 1924 року, оприлюднене з друкарні «Свободи» в Джерсі-Сіті, четверте недатоване видання з видавництва «Нове життя» та передрук 1990 року за редакцією Ярослава Грицака. До уваги взято зміни, яких зазнав першотвір і які, отже, відмежовують у часі однакові тексти. Щоб досягнути поставленої мети, вирішено порівняти перелічені видання з авторизованими, виявити відмінності та встановити їхні закономірності.

Основою для аналізу виступає також попередня частина, присвячена правкам у двох авторизованих перевиданнях «Малої історії України» за 1924 і 1941 роки (Меший, 2025). У ній зроблено висновок про належність мови першотвору до західного варіанта української літературної мови та про поступове наближення її до вимог спільної норми, що оперлася на південно-східному наріччі. Завдяки цьому основну увагу приділено зіставленню правописних і лексичних рис трьох неавторизованих видань і загальному висновкові на основі сумарно шести розглянутих видань «Малої історії України» з 1921 по 1990 рік.

У виданні 1924 року виявляємо незначні правки, які відсувають його від першотвору, а саме заміну дієслова «єднити» на «єднати», іменника «скіра» на «шкіра», закінчення орудного відмінка іменників третьої відміни в однині «-єю» на «-юю» чи «-ю» («Русею» → «Русюю», «Волинею» → «Волиню»), більше випадків чергування єднального сполучника «і» з «й». Помічені особливості й неможливість точно визначити тенденції підкреслюють діаспорну природу видання.

У наступному четвертому недатованому виданні спостерігаємо подальше віддалення від першотвору й від попереднього третього видання 1941 року. Насамперед ідеться про заміну сполучника «щоби» на «щоб», закінчення «-и» в родовому та місцевому відмінку однини іменників третьої відміни на «-і», більше випадків чергування прийменника «у» з «в».

Передрук 1990 року становить окремих випадок, бо, по-перше, редактори взяли за основу саме перше видання 1921 року, а по-друге, вони підправили мову книжки до вимог сучасного правопису, не втручаючись в авторський текст. Попри те, що ми виявляємо лексеми, відсутні в останньому авторизованому третьому виданні 1941 року, бачимо й інші поодинокі зміни у лексиці, фонетиці, морфології та синтаксисі. Наприклад, заміну прикметника «важний» на «важливий», дієслова «організувати» на «організовувати», інше узгодження дієслів з іменником.

У підсумку зазначено, що розглянуті видання, окрім діаспорного, показують зсув від первісної природи твору в бік спільної норми, закріпленої в Радянській Україні в першій половині ХХ століття. Це твердження узгоджується з попереднім висновком, зробленим на основі авторизованих видань, про те, що західноукраїнські риси твору теж поступово затерлися.

Ключові слова: літературна норма, узус, західний варіант української літературної мови, Іван Крип'якевич.

Mykhailo MESHYI,

orcid.org/0009-0008-0792-8326

Postgraduate Student at the Department of Ukrainian Language

V.N. Karazin Kharkiv National University

(Kharkiv, Ukraine) m.s.meshyi@gmail.com

EDITORIAL REVISIONS IN SOME UNAUTHORISED EDITIONS OF “A SHORT HISTORY OF UKRAINE” BY IVAN KRYPIAKEVYCH

The article examines the gradual development of the literary norm and usage based on three unauthorised re-editions of “A Short History of Ukraine” by Ivan Krypiakievych, first published in 1921 in Lviv. These are the 1924 edition published by “Svoboda’s” printing house in Jersey City, the fourth undated edition published by “Nove zhyttia”, and the 1990 reprint edited by Yaroslav Hrytsak. The analysis focuses on the changes introduced into the original text, which thus separate otherwise identical versions and make it possible to observe the dynamics of language development. To achieve this goal, the listed editions are compared to the authorised ones, differences are identified, and the patterns of these differences are determined.

The analysis also relies on the previous study devoted to the corrections found in the two authorised re-editions of "A Short History of Ukraine" from 1924 and 1941 (Meshyi, 2025). That study concluded that the language of the first edition belonged to the Western variant of standart Ukrainian, and that it gradually moved closer to the unified norm based on the Southeastern dialect. Therefore, the main focus is placed on comparing orthographic and lexical features reflected in mentioned three unauthorised re-editions, followed by a general conclusion derived from all six analysed editions of "A Short History of Ukraine" published between 1921 and 1990.

In the 1924 edition, we observe minor corrections that move it away from the original text, namely: the replacement of the verb "єднуму" ("to unite") with "єднати", the noun "скипа" ("hide") with "шкипа", the instrumental singular ending "-єю" for third-declension nouns with "-юю" or "-ю" ("Русєю" → "Русюю", "Волинею" → "Волинюю"), and more instances of alternation between conjunctions "i" and "u". These features, along with the impossibility of determining a clear tendency, highlight the diasporic nature of the edition.

In the subsequent fourth undated edition, we observe further distancing both from the original and from the previous third authorised edition of 1941. This primarily concerns the replacement of conjunction "щобу" ("in order to", "so that") with "щоб", the use of the ending "-i" in the genitive and locative singular of third-declension nouns instead of "-u", as well as more frequent alternation between the prepositions "y" and "v".

The 1990 reprint represents a special case, since, first, it was based on the initial 1921 edition, and second, the editors adapted the language to modern orthographic standards without intervening in the author's text. Although we find lexical items absent from the latest authorised re-edition of 1941, we also detect isolated changes in vocabulary, phonetics, morphology, and syntax. For example, the replacement of adjective "важний" ("important") with "важливий", verb "організувати" ("to organise") with "організовувати", and differences in verb agreement.

In conclusion, the analysed editions (with the exception of the diasporic one) demonstrate a shift away from the original linguistic features towards the general literary norm established in Soviet Ukraine during the first half of the 20th century. This aligns with the previous conclusion based on authorised re-editions: the Western-Ukrainian linguistic features of the work were gradually erased.

Key words: literary norm, usage, western variant of standard Ukrainian, Ivan Krypiakievych.

Вступ. Редакторські правки в однакових текстах, розділених у часі, висвітлюють для нас напрями змін, яких зазнавало перше видання під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Якщо говорити про авторизовані видання, то саме в них, на нашу думку, можливо встановити зміну ідіостилю, адже правки тут погоджено з самим автором, котрий, переосмисливши зміст, може текст доповнити, вичистити від зайвого, поліпшити або й вирішити залишити його в старій редакції попри щораз нові вимоги часу. Неавторизовані видання позбавляють нас цієї можливості, проте дають іншу: вони показують через відповідні рішення позицію редакційної колегії, розкривають особливості окремого регіону. Разом усі можливі варіації становлять основу для аналізу розвитку мови в діяхронії.

Слід відмітити, що велика часова відстань яскраво протиставляє першотвір із перевиданням, яке й саме показує, на яких підставах редактори пристосували текст для сучасників. З огляду на перелічені застереження ми беремо до уваги «Малу історію України» Івана Крип'якевича. Вона, уперше побачивши світ 1921 року, витримала два авторизовані й десятки неавторизованих перевидань, що дає змогу на основі поступових, а не різких утручань розглянути розвиток української літературної мови впродовж ХХ століття.

Аналіз досліджень. Ця публікація логічно продовжує попередню, присвячену редакторським правкам в авторизованих виданнях «Малої історії

України» за 1921, 1924 і 1941 роки (Меший, 2025), і водночас розширює її додатковим матеріалом.

Мета статті – окреслити напрями змін на прикладі редакторських правок у трьох неавторизованих виданнях «Малої історії України», у зв'язку з чим постановлено виконати такі завдання: 1) порівняти взяті до розгляду видання з авторизованими; 2) виявити відмінності в текстах і встановити їхні закономірності; 3) доповнити висновок, зроблений у попередній публікації (Меший, 2025). *Об'єктом* вивчення є видання «Малої історії України», оприлюднене 1924 року з друкарні «Свободи» в Джерсі-Сіті, четверте недатоване видання, а також передрук 1990 року. *Предметом* – відмінності на рівні правопису й лексики.

Виклад основного матеріалу. 1. «Мала історія України» 1924 року. «Мала історія України» (далі – «МІУ») уперше вийшла друком 1921 року у Львові накладом видавництва «Історичні листки». Роман Крип'якевич у передмові зазначає, що її перевидавали аж 20-30 разів і що вона взагалі набула «незвичайної популярності як найнеобхідніший мінімум знань з історії рідного краю для дітей, які не мали змоги пізнати рідне минуле з більш фундаментальних джерел» (Крип'якевич, 1990: 9–10). Як бачимо, цю книжечку поширювали не лише в Україні, а й за кордоном, бо через три роки, 1924-го, оприлюднено нове видання «МІУ» з друкарні «Свободи» в Джерсі-Сіті.

Як уже встановлено, мова першотвору належить до західного варіанта української літератур-

ної мови (Меший, 2025: 177), і слід одразу зазначити, що наступне діаспорне видання повністю зберігає його стиль. Утім, деякі відмінності ми все ж знаходимо, серед них:

1) заміну одного морфологічного варіанта для закінчення іменників третьої відміни в орудному відмінкові однини на інший: *Русею* → *Русию* (Крип'якевич, 1924: 5), *Волинею* → *Волиню* (Крип'якевич, 1924: 10), *Січею* → *Січу* (Крип'якевич, 1924: 16);

2) відновлення етимологічного *о*: *німстила* → *помстила* (Крип'якевич, 1924: 5), *воріг* → *ворог* (Крип'якевич, 1924: 10); з другого боку, залишаються зразки: *свобідний* (Крип'якевич, 1924: 11), *Іван Самійлович* (Крип'якевич, 1924: 26);

3) одиничне поновлення голосного *і* на місці *е*: *гнетом* → *гнітом* (Крип'якевич, 1924: 10); з другого боку, залишається зразок: *сестра Либедь* (Крип'якевич, 1924: 4);

4) одиничну зміну голосного *и* на *і* в слові *Ставропітія* → *Ставропітія* (Крип'якевич, 1924: 14); з другого боку, навпаки, маємо таку зміну: *фінські* → *финські* (Крип'якевич, 1924: 9);

5) зменшення дієслівної основи *єдинити* на користь *єднати* в реченнях: «Він постановив [зєдинити →] **зєднати** всі українські землі в одну державу» (Крип'якевич, 1924: 10), «Литовці побили Татар і [приєднали →] **приєднали** Україну під свою владу» (Крип'якевич, 1924: 13), «В 1918 р. в Києві і у Львові проголошено самостійну Українську Республіку, що мала [зєдинити →] **зєднати** всі українські землі» (Крип'якевич, 1924: 29). Якщо спочатку був лише один зразок *приєднав* (Крип'якевич, 1921: 7) то тепер у тексті тільки раз виступає *зєдинив* (Крип'якевич, 1924: 24);

6) заміну префікса *ві-* на *вві-* або *по-*: «Хмельницький [війшов →] **ввійшов** з військом до Галичини (...)» (Крип'якевич, 1924: 19), «Тоді **гетьман** [війшов →] **пнішов** у дружбу з Москалями» (Крип'якевич, 1924: 21);

7) початкову звукосполюку *шк-* замість *ск-* в іменникові *шкіра* (Крип'якевич, 1924: 13);

8) одну словесну заміну: *на дві частини* → *на дві часті* (Крип'якевич, 1924: 24).

На рівні правопису слід відмітити, що:

9) злито прислівник з *давна* → *здавна* (Крип'якевич, 1924: 29); з другого боку, залишено окремим *що року* (Крип'якевич, 1924: 14);

10) відокремлено *якби* → *як би* (Крип'якевич, 1924: 16); проте й надалі знаходимо: *защо* (Крип'якевич, 1924: 3), *підчас* (Крип'якевич, 1924: 20);

11) спрощено *-стн-* до *-сн-* у: *некорисний* (Крип'якевич, 1924: 24);

12) оглушено префікс *з-* до *с-* у: *счаста* (Крип'якевич, 1924: 16);

13) насамкінець змінено сполучник *і* на *й*, припускаємо, згідно із засадою милозвучності. Так, у перших двох авторизованих виданнях за 1921 і 1924 рік сполучник *й* ужито близько одинадцяти разів (таблиця 1). У цьому діаспорному виданні натомість кількість його збільшено в чотирнадцятьох випадках, з них: *села* [*і* →] **й міста спалено** [*і* →] **й знищено** (Крип'якевич, 1924: 8), *Москва* [*і* →] **й Татаре, звичаї** [*і* →] **й суворе життя** (Крип'якевич, 1924: 9), *Галичина* [*і* →] **й Волинь** (двічі), *сильно* [*і* →] **й розумно, селянами** [*і* →] **й міщанами** (Крип'якевич, 1924: 10), *в безладдя* [*і* →] **й руїну, Поляки** [*і* →] **й Мадяре, широка** [*і* →] **й велика, від Тиси за Карпатами** [*і* →] **й Сяну в Галичині** (Крип'якевич, 1924: 11), *кріпили народ на душі* [*і* →] **й помагали** (Крип'якевич, 1924: 14), *перед Татарами* [*і* →] **й Турками** (Крип'якевич, 1924: 18). При цьому в одиничній позиції після приголосного *й*, навпаки, замінено на *і*: *гетьман* [*й* →] **і управитель** (Крип'якевич, 1924: 24).

Слід ще раз нагадати, що того ж 1924 року вийшло друком друге авторизоване видання у Львові. Зі свого боку цей збіг спонукає нас коротко порівняти редакторські правки і з ним, а не лише з першотвором. Коротко, бо відмінності й так незначні. По-перше, у діаспорному виданні збережено сполучник *цебто*, що його замінено в іншому разі на *тобто* (Меший, 2025: 177). По-друге, ми не спостерігаємо доповнень або уточнень викладеної інформації, які відбивали б авторів ідіостиль (Меший, 2025: 178).

На підставі розглянутих правок у діаспорному виданні 1924 року видається неможливим устано-

Таблиця 1

Ужиття сполучника *й* в «Малій історії України» 1921 року

Зразок	Ст.	Зразок	Ст.
<i>діди й прадіди</i>	3	<i>але й по селах</i>	16
<i>Тивеці й Уличі</i>	4	<i>селяне й міщане</i>	20
<i>валами й ровами</i>	5	<i>табори й артилерію</i>	24
<i>табора й вернувся</i>	9	<i>гетьман й управитель</i>	25
<i>галицьке й володимирське</i>	11	<i>товариства й організації</i>	30
<i>міщане й почали</i>	15		

вити чіткі тенденції. З одного боку, є наближення до норми, закріпленої згодом 1928 року, а саме:

1. змінено закінчення *Волинею* → *Волиню*, *Січею* → *Січю*, у чому ми вбачаємо форми *Волинню* та *Січню*, але без подвоєння;
2. заміщено дієслово *єднити* на *єднати*;
3. злито *здавна* й розбито як *би* (коли це не сполучник);
4. продовжено префікс *ві-* до *вві-*;
5. більше додержано чергування *й – і*.

З другого боку, майже до кожного випадку можна підібрати відповідник, що йому суперечитиме. Так само немає підстав упевнено стверджувати, що мова твору відійшла від своєї західноукраїнської природи. На такий висновок могли б навести деякі правки, як *єднити* → *єднати*, *скіра* → *шкіра*, *Ставропігія* → *Ставропігія*, а водночас маємо *Русею* → *Русю*, *фінські* → *финські*, *частини* → *часті*. Можемо підсумувати тим, що ці особливості якраз і визначають видання 1924 року як діаспорне, відокремлюючи його від інших.

2. Недатована «Мала історія України».

Ми також беремо до розгляду четверте видання «МІУ», що вийшло друком у Львові з видавництва «Нове життя». Попри те, що немає змоги його точно здатувати, зрозуміло, що воно побачило світ після третього видання 1941 року, з яким нам, отже, доречніше буде його порівнювати.

Так, ми спостерігаємо тенденцію, яку вперше виявляємо в третьому авторизованому виданні 1941 року, що полягає в заміщенні закінчення *-и* в іменниках жіночого роду третьої відміни в родовому відмінку однини: з *кости* → з *кості* (Крип'якевич, 1941: 4). Далі це видно частіше: «[Після смерті →] **Після смерті** Ярослава Київська Держава поділилася на такі князівства (...)» (Крип'якевич, n.d.: 8), «[Після смерті →] **Після смерті** Ярослава Мудрого повстали два окремі князівства, галицьке й володимирське» (Крип'якевич, n.d.: 10), «[Після смерті →] **Після смерті** Богдана Хмельницького козаки віддали гетьманську булаву Іванові Виговському (1657–1659)» (Крип'якевич, n.d.: 21). Тепер із закінченням *-и* в родовому відмінку залишаються лише кілька зразків: *вдячності* (Крип'якевич, n.d.: 24) і *крови* (Крип'якевич, n.d.: 32).

Меншою мірою цю тенденцію спостерігаємо у формах місцевого відмінку: у *приятні* → у *приятні* (Крип'якевич, 1941: 8); згодом: «[По смерті →] **По смерті** Святослава став київським князем його син Володимир» (Крип'якевич, n.d.: 6), «[По смерті →] **По смерті** останнього галицького князя вони дісталися під владу Польщі» (Крип'якевич, n.d.: 12–13).

Знайдений один іменник четвертої відміни у формі родового відмінка однини *племени* (Крип'якевич, n.d.: 5) не дає змоги сказати, як сильно ця тенденція торкнулась і цієї групи.

Мусимо відмітити не повну, але видиму заміну сполучника *щоби* на *щоб* порівняно з третім виданням: «[Щоби →] **Щоб** оборонити Україну від ворога (...)» (Крип'якевич, n.d.: 19), «(...) [щоби →] **щоб** у Києві жив царський воєвода з московським військом» (Крип'якевич, n.d.: 20), «Московський цар думав не про те, [щоби →] **щоб** допомогти козакам, а [щоби →] **щоб** завести на Україні московську владу» (Крип'якевич, n.d.: 21). Зіставивши з першими виданнями, виявимо, що *щоб* там виступає лише раз: «(...) **щоб** поділити Україну між Польщу і Москву» (Крип'якевич, 1921: 23; Крип'якевич, 1924: 23). Тепер співвідношення сполучника *щоби* до *щоб* становить 4 проти 6. Як відомо, саме в південно-західних говірках сполучник *щоби* найдовше затримався, натомість в інших поширилася його скорочена форма (Огієнко, 2010: 304–305). Поступова перевага останньої в «МІУ» унаочнює, як затиралася західноукраїнські риси твору.

Схожа доля спіткала пару *добути* – *здобути*, бо варіант зі вторинним префіксом досі виступав лише раз: «В 1169 р. суздальський князь Андрій Боголюбський напав на Київ, **здобув** його (...)» (Крип'якевич, 1921: 10; Крип'якевич, 1941: 9). Натомість у четвертому виданні порівняно з третім маємо додатково три виправлені зразки: «Польський король напав на Львів, [добув →] **здобув** замок (...)» (Крип'якевич, n.d.: 5), «Українці мали надію, що знов [добудуть →] **здобудуть** волю як за Хмельницького» (Крип'якевич, n.d.: 25), «(...) українці [добули →] **здобули** право вільного політичного і культурного розвитку» (Крип'якевич, n.d.: 29). Варіант із первинним префіксом, попри все, набагато частіший (22 проти 4).

Для третього видання наведено два приклади заміни прийменника *у* на *в* перед приголосним і в міжголосній позиції (Меший, 2025: 180). Уважаємо їх початками тенденції, що більше проявилася саме тепер: *писати* [у →] **в** нас (Крип'якевич, n.d.: 7), *є* [у →] **в** церкві (Крип'якевич, n.d.: 8), *ішло* [у →] **в** похід (Крип'якевич, n.d.: 12), *називали* [у →] **в** нас (Крип'якевич, n.d.: 15), *його* [у →] **в** піснях (Крип'якевич, n.d.: 21), *вдячності* [у →] **в** Москви (Крип'якевич, n.d.: 24), *ходить* [у →] **в** далекі (Крип'якевич, n.d.: 25), *історики* [у →] **в** літописах (Крип'якевич, n.d.: 27). У четвертому виданні ми чітко знаходимо саме зміну *у* → *в*, але не зворотне рішення.

Бачимо по одному прикладу заміни сполучника *й* на *і*: спочатку *селянами* [і →] **й** міщанами

(Крип'якевич, 1941: 10), а потім *козаки* [i →] *й селяни* (Крип'якевич, n.d.: 27). Порівняно з тими-таки діаспорним виданням у третьому й четвертому тенденція виправляти *i* на *й* так сильно не проявилася, майже не вийшовши за межі випадків, наведених у таблиці 1.

З інших поодиноких правок варті нашої уваги будуть:

1. ім'я *Константина Острозького*, яке вперше виступило на сторінках із м'яким сполученням -с'т'-: *Константин* (Крип'якевич, n.d.: 14);

2. префікс *ві-*, що його подовжено до *вві-* в дієслові *ввійти* (Крип'якевич, n.d.: 18 і 20);

3. плутання твердої і м'якої основи прикметників, що особливо цікаве на прикладі такого речення: «*На західніх землях 1 листопада 1918 р. зорганізувалася [Західньо →] Західно-Українська Народня Республіка (...)*» (Крип'якевич, n.d.: 31);

4. разове написання прислівника *щороку* окремо (Крип'якевич, n.d.: 16);

5. поява голосного *-и-* в іменникові *республіка*, хоча теж лише разова: «*22 січня 1918 р. Центральна Рада проголосила самостійність Української Народньої [Республіки →] Республіки (...)*» (Крип'якевич, n.d.: 30);

6. повернення форми *поляг* ← *поліг* (Крип'якевич, n.d.: 6 і 10).

У будь-якому разі можна сказати, що четверте недатоване видання разом із третім складає пару, як друге з першим, бо містить нечисленні за кількістю й незначні за суттю правки порівняно зі своїм попередником, хоча і тут є на що звернути увагу. Воно логічно продовжує вже встановлений напрямок: текст «МІУ», первісно належний до західного варіанта української літературної мови, редактори наближували до норми та узусу, поширених у підрадянській Україні з другої половини двадцятих років ХХ століття і опертих на південно-східному наріччі. Є деякі зворотні зміни, що перегукуються з першотвором, але і вони не можуть спростувати щойно наведеного висновку.

3. «Мала історія України» 1990 року. Наступним перевиданням, узятим до розгляду, є передрук «МІУ» 1990 року, що ним розпочато видання «Бібліотеки «Поступу». Редактори вказують, що підправили мову до вимог сучасного правопису без будь-яких інших втручань в авторів текст (Крип'якевич, 1990: 6). З передмови і зі змісту випливає, що основою є «МІУ» 1921 року, а не пізнішого. З іншого боку, завдання нам утруднює саме такий розрив, адже ми, наприклад, зараз бачимо лексику, яку містило перше й друге видання, а третє й четверте – уже замінило. Тому ми маємо такі ланцюги: *обезпечити* → *забезпечити* → *обезпечити* (Крип'якевич, 1990: 14), *забігати о дружбу* → *нав'язувати дружбу* → *забігати о дружбу* (Крип'якевич, 1990: 16), *Московицина* → *московські землі* → *Московицина* (Крип'якевич, 1990: 17) тощо. Наголошуємо, що це відбиває не розвиток норми чи узусу, а саме редакторську позицію з бажанням зберегти стиль першотвору. Тому вважаємо за доречне спершу зазначити відмінності тлі всіх попередників.

Зауважуємо такі поодинокі фонетичні правки: *деревяний* → *дерев'яний*, *сіверяни* → *северяни* (Крип'якевич, 1990: 12), *хозари* → *хазари*, *християнський* → *християнський* (Крип'якевич, 1990: 14), *пинський* → *Пінський* (Крип'якевич, 1990: 16). Окрім цього, назву *Європа* з однокореневими похідними остаточно виправлено на *Європа* (Крип'якевич, 1990: 16), залишено іменник *кафедра* (Крип'якевич, 1990: 19).

На морфологічному рівні звернемо увагу на зміну *основатель* → *засновник* (Крип'якевич, 1990: 13), Водночас, якщо згадати, що в третьому й четвертому виданнях на цьому місці вже виступив *основник*, то з ширшого погляду матимемо такий ланцюг: *основатель* → *основник* → *засновник*. Упадає в очі й іменник *річка* (Крип'якевич, 1990: 14), яким доповнили текст саме редактори, бо в попередніх виданнях така демінутивна форма взагалі відсутня, тож ми б очікували форму *ріка*. Окрім них, замінено прикметник *важний* на *важливий* у: *найважніший* → *найважливіший* (Крип'якевич, 1990: 11), *важні діла* → *важливі діла* (Крип'якевич, 1990: 19), хоча поряд залишено словосполучення у *важних справах* (Крип'якевич, 1990: 27).

Відтепер стикаємося з наслідками поплутання виду дієслів, що його в запозичених словах зазвичай розрізняють префіксальним способом (пор. *організувати* – *зорганізувати*), а нині – суфіксальним, що й показують такі правки: *хто організував наше життя* → *хто організовував наше життя* (Крип'якевич, 1990: 11), *став організувати* → *став організовувати* (Крип'якевич, 1990: 24). Там, де редактори, видимо, вбачали доконаність, зміни відсутні: «(...) *продумав, як організувати нову державу*» (Крип'якевич, 1990: 26).

Унормовано остаточно написання назви князівств *Київського, Турівського, Пінського, Чернігівського, Переяславського, Волинського й Галицького* (Крип'якевич, 1990: 16), досі писаних з малої букви. Додано апостроф у слові *перемир'я* (Крип'якевич, 1990: 26).

Насамкінець маємо випадки з іншим узгодженням дієслова з іменником: *добував Царгорода* → *добував Царгород* (Крип'якевич, 1990: 13), *боронив української землі* → *боронив українську землю*

(Крип'якевич, 1990: 15), *боронив своєї батьківщини* → *боронив свою батьківщину* (Крип'якевич, 1990: 19), *боронити рідного краю* → *боронити рідний край* (Крип'якевич, 1990: 27), *зневірився у турецький союз* → *зневірився у турецькому союзі* (Крип'якевич, 1990: 31). Інколи аж так, що просте речення ускладнено підрядною частиною: «(...) *завидували Україні багатства та доброго життя*» → «(...) *завидували, що на Україні багатства та добре життя*» (Крип'якевич, 1990: 20).

Передрук 1990 року показує чітку редакторську позицію: свідомо зберегти стиль першого видання 1921 року, обмежуючись здебільшого вимогами сучасного правопису та узусу. Як наслідок, він постає не як ланка в послідовності розглянутих видань, а як окреме відгалуження.

Висновки. На тлі розглянутих видань осторонь стоїть діаспорне, оприлюднене 1924 року в Джерсі-Сіті, саме тому, що сукупно виявлені правки не дають змоги однозначно стверджувати зсув мови твору в якийсь окремий бік. Ми також засвідчуємо чергування сполучника *i* – *й* відповідно до усталеної згодом засади милозвучності (ч. 2 § 10 українського правопису 1928 року), чого немає в таких обсягах у наступних виданнях.

Чотири інші видання – перші три авторизовані за 1921, 1924 і 1941 роки відповідно і четверте неавторизоване – якщо не складають разом одного цілого, то щонайменше утворюють закономірність, яка проявляється в поступовому наближенні первісного тексту до східноукраїнської норми. Таку тенденцію встановлено на правописному, лексичному, фонетичному й морфологічному рівнях.

Останній узятий до розгляду передрук 1990 року відгалужується від решти через редакторське рішення зберегти первісний стиль. Правки виявлено на всіх щойно згаданих рівнях, а також на синтаксичному, чого ми не спостерігали до цього, якщо не брати до уваги змістовних змін (нові розділи, абзаци, факти тощо).

Розширюючи текстовий матеріал, ми могли б ще докладніше з'ясувати закономірності розвитку української літературної мови в ХХ столітті. Це відкриває можливості й для зіставної ортології, яка може відстежити взаємодію літературних варіантів на прикладі окремих відхилів від мовної норми в діячій мові, а також визначити їхній вплив на витворення норми з узусом, що її ми вживаємо сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крип'якевич, І. П. Мала історія України / написав І. К. Львів: Історичні листки, 1921. 32 с.
2. Крип'якевич, І. П. Мала історія України / написав І. К. Джерсі-Сіті: з друкарні «Свободи», 1924. 30 с.
3. Крип'якевич, І. П. Мала історія України / написав І. К. Львів: Українське видавництво, 1941. 31 с.
4. Крип'якевич, І. П. Мала історія України / написав І. К. Нове життя, n.d. 32 с.
5. Крип'якевич, І. П. Мала історія України / відп. ред. Я. Й. Грицак. Львів: Бібліотека «Поступу», 1990. 39 с.
6. Меший, М. С. Редакторські правки в авторизованих виданнях «Малої історії України» Івана Крип'якевича. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 91. Т. 2. С. 174–180. DOI: 10.24919/2308-4863/91-2-26.
7. Огієнко, І. І. Рідна мова / упоряд., авт. передмови та коментарів М. С. Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 2010. 436 с.

REFERENCES

1. Krypiakievych, I. P. (1921) Mala istoriia Ukrainy / napysav I. K. [A Short history of Ukraine / written by I. K.] Lviv: Istorychni lystky. 32 p. [in Ukrainian]
2. Krypiakievych, I. P. (1924) Mala istoriia Ukrainy / napysav I. K. [A Short History of Ukraine / written by I. K.] Jersey City: from the "Svoboda's" printing house. 30 p. [in Ukrainian]
3. Krypiakievych, I. P. (1941) Mala istoriia Ukrainy / napysav I. K. [A Short history of Ukraine / written by I. K.] Lviv: Ukrainiske vydavnytstvo. 31 p. [in Ukrainian]
4. Krypiakievych, I. P. (n.d.) Mala istoriia Ukrainy / napysav I. K. [A Short History of Ukraine / written by I. K.] Nove zhyttia. 32 p. [in Ukrainian]
5. Krypiakievych, I. P. (1990) Mala istoriia Ukrainy / vidp. red. Y. Y. Hrytsak. [A Short History of Ukraine / responsible editor Y. Y. Hrytsak.] Lviv: Biblioteka «Postupu». 39 p. [in Ukrainian]
6. Meshyi, M. S. (2025) Editorial revisions in the authorized editions of "A Short History of Ukraine" by Ivan Krypiakievych. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, vol. 91(2), pp. 174–180. DOI: 10.24919/2308-4863/91-2-26. [in Ukrainian]
7. Ohienko, I. I. (2010) Ridna mova / upor., avt. peredmovy ta komentaryv M. S. Tymoshyk. [The Native Language / comp., foreword and commentaries by M. S. Tymoshyk.] Kyiv: Nasha kultura i nauka. 436 p. [in Ukrainian]

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025